

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sağlıklı Yaşlanma ve Halk Eğitim Süreçlerinde Amatör Korolar İçin Yerel Yönetimlerin Önemi: Şehrin Şarkısı

Dr. Öğr. Üyesi Elçin ERGİN TALAKA, Kastamonu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Kastamonu, e-posta: eergin@kastamonu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2766-1285>

Prof. Dr. M. Kemal ÖKTEM, Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara, e-posta: kemalok@hacettepe.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2040-426X>

Öz

Bu araştırmanın amacı, amatör koristlerin profillerini, yaşlanma sürecinde koristlerin kazanımlarını, yerel yönetim desteği alma durumlarını, yerel yönetim desteğine ihtiyaç duyma nedenlerini ve yerel yönetimlerin bu konudaki desteklerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın örneklem grubunu Ankara ilinde çalışmalarını sürdüren iki amatör koro oluşturmaktadır. Nitel araştırma desenlerinden örnek olay-durum çalışması deseni ile yürütülen çalışmada, seçilen iki amatör koro ile e-mülakat uygulanmıştır. Elde edilen cevaplar frekans analizi ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Açık uçlu soruların analizinde, Word Stadt 8 ve Qda Miner programları kullanılmıştır. Analiz sonucunda; katılımcıların çoğunluğunun emeklilik dönemindeki kişiler olduğu ve mevcut yerel yönetim desteğini yetersiz buldukları belirlenmiştir. Koro çalışmaları ile elde edilen en önemli kazanımların kültürel aktarım, sosyalleşme ve öz müziğin tanıtılmasında kolaylık olduğu ve yerel yönetim desteğini doğuran başlıca nedenlerin kitlelere ulaşma, yardım konserleri düzenleme, çalışma yeri ve ürünlerin sunulmasında yaşanan sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Amatör Korolar, Yerel Yönetim, Halk Eğitimi, Sağlıklı Yaşlanma.

Makale Gönderme Tarihi: 07.09.2021

Makale Kabul Tarihi: 05.12.2021

Önerilen Atıf:

Ergin Talaka, E. ve Öktem, M. K. (2021). Sağlıklı Yaşlanma ve Halk Eğitim Süreçlerinde Amatör Korolar İçin Yerel Yönetimlerin Önemi: Şehrin Şarkısı, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(12): 1121-1140.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2021, 4(12): 1121-1140. DOI:[10.26677/TR1010.2021.897](https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.897)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

**The Importance of Local Governments for Amateur Chorus in Healthy Aging and
Public Education Process: Song of The City**

Assistant Prof. Dr. Elçin ERGİN TALAKA, Kastamonu University, Faculty of Fine Arts and Design, Kastamonu, e-mail: eergin@kastamonu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2766-1285>

Prof. Dr. M. Kemal ÖKTEM, Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Ankara, e-mail: kemalok@hacettepe.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2040-426X>

Abstract

The purpose of this research is to determine the profiles of amateur choristers, their achievements in the active aging process, their status of receiving local government support, the reasons for needing local government support and the views of local governments on their support in this regard. The sample group of the research consists of two amateur choirs working in Ankara. In the study, which was carried out with the case study design, which is one of the qualitative research designs, e-interviews were applied with two selected amateur choirs. Some of the answers obtained were subjected to frequency analysis, and the answers to the open-ended questions were analyzed with Word Stadt 8 and Qda Miner programs. As a result of the analysis; It was determined that the majority of the participants were people in the retire period and they found the current local government support insufficient. It has been concluded that the most important gains obtained with choir studies are cultural transfer, socialization and ease of promotion of core music, and the main reasons for local government support are the problems experienced in reaching the masses, organizing charity concerts, working place and presenting products.

Keywords: Amateur Choirs, Local Government, Public Education, Healty Aging.

Received: 07.09.2021

Accepted: 05.12.2021

Suggested Citation:

Ergin Talaka, E. and Öktem, M. K. (2021). The Importance of Local Governments for Amateur Chorus in Healthy Aging and Public Education Process: Song of The City, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 4(12): 1121-1140.

GİRİŞ

Bir eğitim alanı ve aracı olmanın yanında bir sanat dalı olarak müzik, her yaşta bireye özel veya genel olarak faydalıdır. Bu katkı, bir müzik yapıtını seslendirme ve yorumlamanın birey(ler) solo veya grup olarak sanatsal açıdan ve belirli estetik değerlere bağlı kalarak kendini özgürce ifade etmesinde (*expressing oneself*) görülebilmektedir. Bu vesile ile bir ürün ortaya koyulmakta (*sanat icra etmek ve üretmek*), ruhsal ve bedensel olarak rahatlama sağlanmakta ve bir gruba ait olma (*social inclusion*) duyguları hissedilebilmektedir. Çalışmalar sırasında bireylerin müzikal gelişimlerine ek olarak, aidiyet duygusu gelişimi, boş zamanların değerlendirilmesi için etkili ve alternatif bir alan yaratımı, bireyin kendini diğer üyelerle (*social equity*) eşit şekilde ifade etme şansına sahip olması, grup içerisinde ortak bir amaç ile hareket etme (*takım çalışması: teamwork*) ve sosyal paylaşım (*kollektif bilinç ve dayanışma: solidarity*), toplumsal bütünlük (*social integrity*) ve beraberlik (*unity*) gelişiminin de sağlandığı düşünülmektedir.

Bir ulusun müzik kültürünün gelişiminde koro sayesinde ortak kültür oluşumuna dikkat çeken Uçan (2001:13)'a göre korolar "*kişisel gelişim, özgüven geliştirme, akademik ortam oluşturma, birlik olma, örgütlenme, topluluk halini alma ve birlikte bir eser seslendirme olanakları ile bireylerde sanatsal ve sosyal sorumlulukları artırır*". Ersoydan ve Karakelle (2014:37) koroda "*birbirinden farklı kültürel ve sosyal çevrelerden gelen bireylerin müzikal anlamda bir "müzik topluluğu", sosyolojik anlamda ise "topluluk" niteliği taşıdığını ve ortak kültürel, sanatsal ve sosyal amaçlar ile dayanışma ortamında çalıştığını*" vurgulayarak bu görüşü desteklemektedir.

Bireylerin koro içerisinde yer alması için gözetilen şartlar, amaçlar aynı zamanda ortaya çıkan ürünlerin özelliğini de belirlemektedir. Özellikle amatör korolarda şarkı söyleyen bireylerin mesleği, yaşı ne olursa olsun yüksek isteklendirme ve duygusal doyum beklentisi ve öncelikle mutlu olmak amacı ile bir koroya dâhil olduğu düşünülmektedir. İş, okul veya günlük yaşamın diğer yorucu öğelerinden veya duygusal-sosyal zorluklardan uzaklaşarak farklı bir kanala odaklanma, duyguların dışa vurumu, rahatlama, bir ürüne katkı sağlama hissini geliştirdiği başarı duygusu, boş bir vakti bir disipline ait özel bir alanda teorik ve pratik çalışmalarla bilgilenerken-kültürlenerek verimli kullanmak ve belki de en önemli kazanımlardan biri olan *farklı bireylere saygı duyma* bir koro çalışmasının arkasında yatan etkili ve derin boyuttur. Amatör koro, toplumun sosyal açıdan önemli bileşenleridir, ancak bunların yönetimi, düzenlemeleri karmaşık yapılarıdır. Örneğin, "*çağdaş teknikleri kullanan enstrümantal olarak eşlik eden koral besteler için, profesyonel ve bütçesel kaynaklar kıttır ve genellikle küçük liberal sanat kurumlarında bulunanın ötesinde araçsal güçler ve uzmanlık gerektirir*" (Thoburn, 1971:11).

Coşkun (2013: 156), amatör müzik topluluklarını, "*insanların müzik dışında bazı amaçlara ulaşmak için bir araya geldikleri bir olgu*" olarak tanımlarken, koroya katılmanın müzik dışı amaçlarına ve faydalarına dikkat çeker. Koroların gruplar halinde şarkı söylendiği bir yer olmasının yanı sıra insanlar ve kolektif yaşam arasındaki ilişkilere yön verme gibi özellikleri ve belli bir kültürel yapısı, gelişim aşamaları, sosyal ve grup kültürü unsurları ve bazı değerleri vardır.

Görüldüğü gibi amatör korolar tarafından gerçekleştirilen müzik çalışmaları toplumsal hayatta, özellikle yaşlılık döneminin daha verimli ve sağlıklı geçirilmesi açısından emekli bireylere sosyal, sağlık, biliş, davranış ve algı açısından birçok fayda sağlamaktadır. De Nora (2013)'e göre şarkı söylemek, "*üzücü bir geçmişin sert yaşamını ifade ederken kişilerin esnek olmalarına, gelecekteki olasılıkları düşünmelerine de etkili olmaktadır. Prova ve konserlerde kolektif müzik pratiği günlük yaşamdan ayrı olarak gerçekleştiği için insanların geçici hayali dünyalar yaratmalarını sağlayarak dışardaki gerçek yaşamla baş etmelerine yardımcı olabilir. Müziği toplu olarak yapmak, zor yaşam*

koşullarında anlık rahatlama sağlayan müzikal bir "iltica" olarak çalışır" (Akt: Palheiros, 2017:65). Yaşlanma sürecinde müzik, sosyal hayata katılmaktan vazgeçen kadınlar ve çeşitli nedenlerle ruhsal sıkıntı yaşayan kişiler için iletişimin ana kanalıdır ve her şeyden önce duyguları, niyetleri ve anlamları paylaşabilen bir yol çizme özelliği sayesinde hayatı güzelleştirmekte ve kolaylaştırmaktadır. 2003 Chorus America araştırmasında (Bell, 2004: 39), "23 milyondan fazla Amerikalı yetişkinin haftalık topluluk temelli korolarda şarkı söylediğini, yetişkin amatör şarkıcılar üzerine yapılan araştırmaların yetişkin amatör şarkıcıların tutarlı bir demografik ve müzikal görünüş oluşturduğunun" tespit edilmesi, bahsi geçen faydaların farklı ülke ve kültürlerdeki yaşlanma süreci yaşayan bireyler için de geçerli olduğunun bir göstergesi olabilir.

İnsan-mekân etkileşimi, insan-insan etkileşimi ve insan-grup etkileşiminin üst seviyede olması, koro kültürünün toplum ve sanat açısından önemini göstermektedir. Bu etkileşimler sayesinde *aidiyet* duygusunun gelişimi "yabancılaşma (alienation)" problemine bir çözüm olabilir. Bir koronun parçası olmanın bireye verdiği duygular, *ayrıcılık-önem* hissine dönüşmekte ve giderek müziğe, sanata ve ait olunan gruba verilen önem artmaktadır. Bir grup insanın birlik ve beraberlik içerisinde kültürel öğeleri içeren ve toplumu ilgilendiren ve etkileyen sanatsal çalışmalarının desteklenmesi gerekmekte özellikle yerel yönetimler sayesinde bu desteğin verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu destek sayesinde sosyal anlamda sanatın, kültürel öğelerin çok sayıda insana ulaşması sağlanmaktadır. Ülkemizde "herkesin bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve bu alanda her türlü araştırma hakkına sahip olması 1961 anayasası ile sosyal ve kültürel kalkınma için iktisadi plan yapma görevini bireylere yüklerken, 1982 anayasası ile devlete sanatçıyı, sanat eserlerini destekleme, sanat ile ilgili oluşumları koruma ve yayılmasındaki gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü vermektedir" (Ay, 1982). Böylece, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamak ve desteklemek, devletin görevleri arasındadır. Bu destekleri devlet adına çeşitli kurumlar belli kanunlar kapsamında yapmaktadır. Örneğin, 5393 sayılı belediye kanununda belirtildiği üzere; *mahalli müşterek* nitelikte olmak şartıyla kültür ve sanat faaliyetlerinin geliştirilmesi belediyelerin görev ve sorumlulukları arasındadır (Erdoğan, 2008:200). Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, sanatla doğrudan ilişkili kamu kurumları aracılığı ile koro sanatsal çalışmalarının desteklenmesinin;

- Genç (küreselleşme, ekonomik sistem ve belirsizliklerle daha etkin hazırlık yapması beklenen kesim),
- Yaşlı (toplumun ortalama yaşam süresinin artması ile yaşlı nüfusun görece artışı ve yaşlılara sunulan hizmetlerin kalitesinin yükselmesi beklentileri olan yaşlılar ve yakınlarını kapsayan kesimler),
- Hasta (fiziksel ve ruhsal koruyucu sağlık hizmetleri ile tedavi etkinliğinin geliştirilmesi beklentisinde olan kesimler ve yakınları),
- Sağlıklı bireyler (yaşam kalitesinin artışı, uluslararası, ulusal, yerel yönetim kalitesinin artmasını beklerken, sağlık ve refahını geliştirmek isteyen toplumun kesim) açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde yerel yönetimlerin değişik yaş grupları arasında aktivite programları ve orta yaş üstü bireyler için fiziksel aktivite alanı oluşturma amacı ile ortaya koyduğu kültür ve sanat etkinliklerine baktığımızda;

"Etkinlikler çerçevesinde çeşitli müzik topluluklarının konser ve gösterileri, film gösterimleri, sergiler ve yarışmalar düzenlenmekte olduğunu, böylece yerel halkı sanatsal ve kültürel yönden geliştirmenin yanı sıra, yerel yönetimlerle halk arasında kaynaşma sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Büyük kent belediyelerinin kendi bünyelerinde kent orkestrası, Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Tasavvuf Müziği toplulukları oluşturmaları, gençlik ve çocuk korusu kurmaları bu kapsamda değerlendirilebilir.

Oluşturulan gruplar kent içinde ve dışında organize edilen çeşitli etkinliklerde konserler ve gösteriler düzenleyerek izleyicilerle buluşmaktadırlar. Ayrıca Büyük kent belediyesine ait kültür merkezlerinde ve salonlarda amatör ve profesyonel sanat topluluklarına gösteri yapma olanağı tanınmakta, bazı günlerde çalışma yapmaları konusunda gruplara kolaylık sağlanmaktadır” (Bozdemir, 2009: 89).

Bu araştırmada, yerel yönetimimizin bilinen çalışmalarına ek olarak özellikle amatör koro çalışmalarını destekleme durumlarına ait korist beklentileri ve destek boyutları tespit edilmeye çalışılmıştır. Literatürde amatör koroların toplumsal ve bireysel faydaları ile ilgili çalışmalar tespit edilmiş fakat yerel yönetim-sanat toplulukları ile ilgili belirgin çalışmalara rastlanılmamıştır. Araştırma, örneklem olarak alınan koristlerden yola çıkarak amatör koroların çalışmalarında yerel yönetimlerden beklenen yardım alanlarını tespit etmek açısından önem taşımaktadır.

ARAŞTIRMA SÜRECİ

Amaç

Bu araştırmanın amacı, amatör korolarda şarkı söyleyen bireylerin koro sayesinde edindiği kazanımları belirlemek ve amatör koroların yerel yönetim desteğine ihtiyaç duyduğu boyutları tespit etmektir.

Yöntem

Araştırma nitel bir alan araştırmasıdır. Çalışmada, nitel araştırma desenlerinden örnek olay (case study) deseni kullanılmıştır. *“Bir grup, bir program, bir kuruluş, bir kişi, süreç veya sosyal bir olgunun yoğun ve bütüncül tanımını ve analizi” olarak ifadelendirilen örnek olay deseni “nasıl” ve “neden” sorularına yanıt aramaktadır” (Merriam 1998, Akt: Sığı, 2018).* Araştırmada koro katılımcılarının yerel yönetim desteği alma durumlarının tespit edilmesi ve mevcut destek durumlarına ait görüşlerinin ayrıntılı şekilde betimlenmesi amacı ile bu yöntem tercih edilmiştir.

Katılımcılar

Araştırmaya katılan kişiler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden *tipik örnekleme* ile seçilmiştir. Amaçlı örnekleme *“araştırmacının araştırma amaçlarına göre örnekleme için alacağı öğeleri kendisinin seçtiği olasılık dışı bir tekniktir” (Sığı, 2018:127).* Tipik örnekleme yönteminin kullanılmasının sebebi, araştırma amaçları doğrultusunda bir evrenin temsilci bir örneği yerine, soruna en uygun kesimi araştırma konusu yapmaktır. Bu amaçla, Ankara ilinde faaliyet gösteren iki amatör koronun koristlerinden oluşan 74 kişi ile görüşülmüştür.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama tekniklerinden tam yapılandırılmış-kalıplaştırılmış mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Kalıplaştırılmış mülakat yöntemi, *“ayrıntılı bir anket biçimindedir ve oldukça yapılandırılmıştır” (Balci, 2013:167).* Görüşme-mülakat teknikleri *“sözlü iletişim yolu ile insanları ve onlarla ilişkili durumları anlama” (Gürbüz ve Şahin, 2015. Akt: Sığı, 2018, 241)* olarak betimlenmektedir. Araştırmanın yapıldığı sürenin dünyayı etkileyen Pandemi dönemine denk gelmesi sebebi ile görüşme, *e-posta mülakat* şeklinde yürütülmüştür. Hazırlanan görüşme formu içerik ve anlam bakımından uzman görüşüne sunulmuş ve son şekli verilmiştir. Etik prosedürlere ilişkin işlemler yapıldıktan sonra katılımcı bilgilendirme metni hazırlanan görüşme

formu, e-posta yolu ile uygulamaya konulmuştur. Görüşme formu 4 adet demografik soru, 16 kapalı uçlu soru ve 5 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu ile 5 temel soruya cevap aranmıştır:

1. Amatör koro çalışmalarının bireysel amaçları ve faydaları neler olabilir?
2. Amatör koro çalışmalarının toplumsal amaçları ve faydaları neler olabilir?
3. Yaşlanma sürecindeki bireylerin koro çalışmaları sayesinde elde ettiği kazanımlar neler olabilir?
4. Yerel yönetim (lerin) mevcut çalışmaları destekleme durumlarına ait katılımcıların görüşleri nelerdir?
5. Yerel yönetim desteği olarak çalışma yapmanın koro çalışmalarına sağlayacağı teknik ve psikososyal getiriler neler olabilir?

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler türlerine göre; frekans analizi ve içerik analizine tabii tutulmuştur. Görüşme formunda yer alan demografik bilgiler ve kapalı uçlu ifadeler frekans analizi yapılarak yorumlanmıştır.

Görüşme formunda yer alan 5 açık uçlu soruya ilişkin yanıtlara ise içerik analizi uygulanmıştır. Bu aşamada, içerik analizi türlerinden klasik-geleneksel (conventional) analiz tercih edilmiştir. "Geleneksel içerik analizinde kodlar ve kategoriler verilerden elde edilmektedir. Genel bir olayı açıklamayı amaçlayan çalışma tasarımlarında kullanılan bu yöntem, tümevarımsal kategori geliştirmeleri yapmaya olanak sağlar" (Sığırı, 2018:298). Katılımcılardan elde edilen cevaplar içerisinde ortak fikri çağrıştıran ifadeler kodlar belirlenmiş daha sonra ortak amaç ifade eden kodlar belirli kategoriler altında birleştirilmiştir.

Çalışmada elde edilen demografik veriler frekans tablolarına dönüştürülmüştür. Açık uçlu sorulardan elde edilen ifadeler ise incelenerek kodlar oluşturulmuş, daha sonra temalar belirlenmiştir. Belirlenen kodlar QDA Miner ve Wordstat 8 programları ile analize tabii tutulmuştur. Son aşamada ise katılımcılardan alınan ifadeler, tema ve kodlara göre yeniden düzenlenerek ve incelenerek yorumlanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Görüşme formundan elde edilen veriler iki bölümde analiz edilmiştir. İlk bölümde demografik bilgiler ile katılımcıların koro çalışmalarına ve yerel yönetim desteklerine ait kapalı uçlu sorulara verdikleri yanıtlar yer almakta, ikinci bölümde ise açık uçlu sorulara verilen yanıtları yer almaktadır. Ayrıca bireylerin konu ile ilgili düşüncelerini ve bu düşüncelerin kod-kategoriler arasındaki bağlantının ortaya çıkarılması amacı ile sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Demografik Bilgiler ile Katılımcıların Koro Çalışmalarına ve Yerel Yönetim Desteklerine İlişkin Görüşleri

Tabloda 1'de görüldüğü üzere; katılımcıların %60 (N=45)'i kadınlardan, %39,2'si (N=29) erkeklerden oluşmaktadır. İncelenen iki amatör koroda katılımcıların çoğunun kadınlardan oluşması, kadınların boş vakitlerini geçirmek için sanat kollarına yönelmede daha aktif olup olmadığını düşündürmektedir. Diğer bir açıdan kadınların sosyal hayata karışması için imkânlarının kısıtlı olması olasılığı da böyle bir sonuç yaratabilir.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgileri ve yerel yönetim desteklerine ilişkin durumları

<i>Değişkenler</i>	<i>Gruplar</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Erkek	45	60,8
	Kadın	29	39,2
Yaş	31-40	1	1,4
	41-50	9	12,2
	51-60	46	62,2
	61-70	18	24,3
Çalışma durumu	Emekli	55	74,3
	Çalışan	19	5,7
Eğitim durumu	Lise	9	12,2
	Önlisans	13	17,6
	Lisans	37	50,0
	Lisansüstü	15	20,3
Koroya devam süresi	1	9	12,2
	2-5	25	33,8
	6-10	21	28,4
Katılım aracı	11 ve üzeri	19	25,7
	Arkadaş	28	37,8
	Reklam- afiş	1	1,4
	Konser	24	32,4
Koro türü	Kendi araştırması- ilgisi	21	28,4
	Tsm	25	33,8
	Thm	49	64,9
Koro sayısı	1	42	56,8
	2-4	29	39,2
	4 ve üzeri	3	4,1
Destek alınmış kurumlar	Belediyeler	19	25,7
	Sendika	4	5,4
	Üniversiteler	3	4,1
	Dernekler	14	18,9
	Çeşitli devlet kurumları	11	14,9
Yerel yönetim desteğine başvurma durumu	Hiçbiri	23	31,1
	Evet	35	47,3
Yerel yönetim destekli çalışmalar görme durumu	Hayır	39	52,7
	Evet	46	62,2
Yerel yönetim desteklerini yeterli bulma durumu	Hayır	28	37,8
	Yeterli	18	24,3
Desteklenmiş bir yardım-hayır kurumu konseri verme	Yetersiz	56	75,7
	Evet	32	43,2
Şu anki çalışmaların yerel yönetim tarafından desteklenme durumu	Hayır	42	56,8
	Evet	19	25,7
Toplam		1036	100

Katılımcı koristlerin %62,2'sinin (N=46) 51-60 yaş aralığında olduğu ve %24,3'ünün (N=18) ise 61-70 yaş aralığındaki bireylerden oluştuğu görülmekte ve %74,3'ünü (N=55) emekli bireyler oluşturmakta ve %25,7'si (N=19) halen çalışmaktadır. Çalışmada sözü geçen "sağlıklı yaşlanma" sürecinde bireylerin özellikle emeklilik evresinde sosyal hayata karışması, çeşitli aktivitelere devam ederek kendini toplumdan ve hayattan kopmuş hissetmemesi anlamında önemlidir. Bu açıdan bakıldığında korodaki katılımcıların büyük oranda 51 yaşından büyük olması ve emekli bireyler olması dikkat çekicidir. Müziğin, amatör koro çalışmalarının bireylerde her anlamda yarattığı bedensel ve ruhsal rahatlama ile özellikle belirli yaşın üzerinde ve emekli olan bireyler için ideal bir "sağlıklı yaşlanma" aktivitesi olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların Eğitim durumlarına baktığımızda, ağırlıklı oranların lisans ve yüksek lisans mezunlarında bulunduğu ve katılımcıların yarısının (%50, N=37) üniversite mezunu, %20,3'ünün ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıları koroya devam yılları açısından incelediğimizde, %33,8 (N=25) oranında katılımcı en az 2 en fazla 5 yıldan beri koroyu yapmaktadır. Yakın bir oranla 6-10 yıldır koroya devam eden kişiler ise grup içinde %28,4'lük (N=21) bir dilimde yer almaktadır. 11 ve daha fazla süredir koroya devam eden kişilerin ise oranı tüm grup içerisinde %25,7 (N=19)'dir. Bu noktada belirli bir eğitim seviyesine erişmiş kişilerin boş zamanlarını değerlendirme için daha faydalı ve üretken aktiviteleri tercih ettiği ve bu aktiviteleri uzun yıllar devam ettirdiği düşünülmektedir.

Katılımcıların koroya başlamasına etken olan sebepler arasında en yüksek oranın %37,8 (N=28) ile "arkadaş" faktöründe olduğunu görmekteyiz. Bu etkeni %32,4 (N=24) ile "bir konseri izleyerek etkilenme" takip etmekte ve kişilerin kendi çaba ve ilgisinin koroya katılım sebebi olarak cevaplanma oranı tüm grup içerisinde %28,4 (N=21) olduğu görülmektedir. Bu sonuç, kişilerin sosyal hayatta birbirlerini etkilemesinin olumlu sonuçları olarak görülmekte ve bireylerin ne kadar çok sanatsal etkinliğe katılır ise o kadar sanattan etkileneceği ve sanata yaklaşacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların %64,9'u (N=49) Türk halk müziği korosunda şarkı söylemekte ve %33,8'i (N=25) Türk sanat müziği korosunda yer almaktadır aynı zamanda %56,8'i (N=42) 1 koroya devam etmekte iken, %39,2'si (N=29) 2 ila 4 koroya devam etmektedir. Oranlar incelendiğinde görülmektedir ki bireyler öz müziğimizi icra ederek keyifli vakit geçirmekte ve tek koro ile yetinmeyerek daha fazla icra alanı aramaktadır. Bu durum, kişiler arası sosyalleşmenin ve amatör müzik eğitiminin önemli bir kolu olan amatör koroların toplum için ne kadar faydalı olduğunun bir göstergesi olabilir.

Koristlerin geçmiş çalışmalarında destek aldığı kurumlar incelendiğinde hiç destek alınmadığı yönünde verilmiş yanıtlar %31,1 (N=23) oranı ile en fazladır. Bu oranı yerel yönetimlerin desteği %25,7 (N=19) oranı ile takip etmektedir. Çeşitli derneklerin desteklerinin bulunduğunu belirten kişi sayısı %18,9 (N=14)'dir ve üniversiteler (%4,1, N=3) ve sendikaların (%5,4, N=4) desteklerinden bahseden yanıtlayıcı sayısının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Yerel yönetimlerin sanatsal faaliyetlerle ilgili desteklerini yeterli bulma durumlarına baktığımızda, katılımcıların %75,7'si (N=56) desteklerin yetersiz olduğunu belirtmekte %24,3'ü (N=18) ise yerel yönetimlerin konu ile ilgili desteklerini yeterli bulmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların koro çalışmaları- eser sunumu-ulaşım-reklam-saz-mekân vb. açılardan bir yerel yönetim desteğine başvurmuş olma durumlarında, %52,7 (N=39) oranında başvuru yapılmadığı ve %47,3 (N=35) oranında başvuruda bulunulduğunu görmekteyiz. Ayrıca, %62,2'si (N=46) yaşadığı yerde yerel yönetim destekli sanatsal çalışmalar gördüğünü, %37,8'i (N=28) bu tarz çalışmalara rastlamadığını belirtmiştir. Oranlar incelendiğinde yerel yönetimlerin bahsi geçen konuya verdiği destek kişiler tarafından yetersiz bulunmaktadır fakat bununla birlikte bu desteği yetersiz bulan kişilerin yerel yönetim desteğine büyük oranda başvurmamış olması dikkat çekicidir. Gerekli talepler olmadığı için bir yerel yönetimden yardım gelmemiş olma durumunun yanı sıra kişilerin, mevcut çalışmaların azlığı veya benzer örneklerden dolayı yardım edilmeyeceğine dair inanç geliştirmiş olabileceği düşünülmektedir.

Yerel yönetim desteği ile bir hayır kurumunda konser verme durumlarına açısından katılımcıların %56,8'i (N=42) böyle bir konser gerçekleştirmediğini, %43,2'si (N=32) ise gerçekleştirebildiğini belirtmiştir. Son olarak, yakın zamanda veya şu anki çalışmalarında her

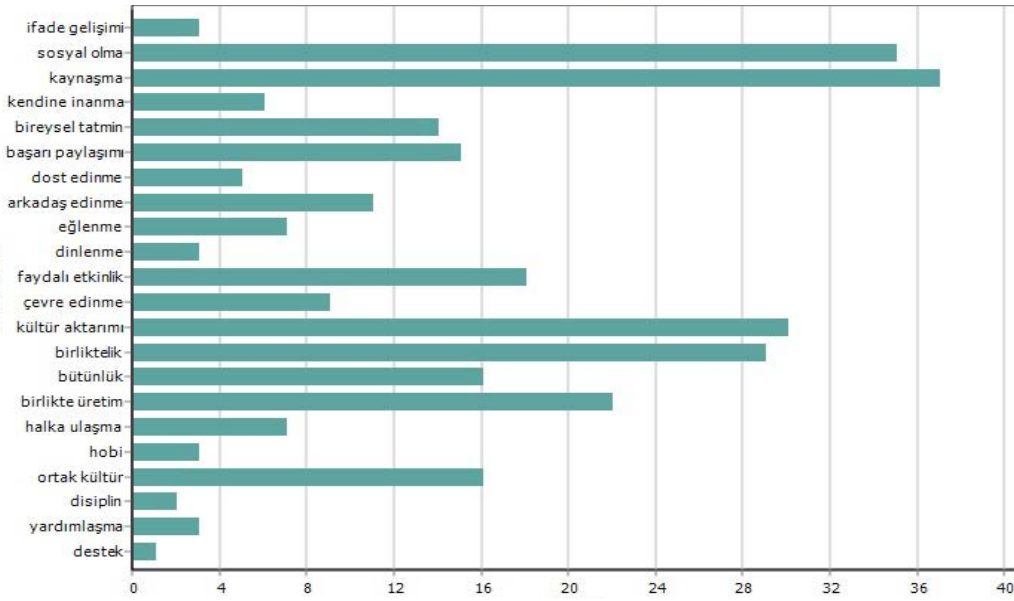
anlamda yerel yönetim desteği alıp almadıklarına ilişkin soruya %74,3 (N=55) oranında “hayır”, %25,7 (N=19) oranında ise “evet” cevabını verildiği görülmektedir. İncelenen iki amatör koro özelinde bugüne kadar bir hayır kurumunda konser verilmediği ve yakın zamanda yerel yönetim desteği alınmadığı görülmektedir.

Katılımcıların Konu ile İlgili Görüşlerini Yansıtan Değerlendirmeler

Yapılan analiz sonucunda; 1. Amatör koro çalışmalarının bireysel sosyal amaçları ve yararları, 2. Amatör koro çalışmalarının toplumsal sosyal amaçları ve yararları, 3. Yaşlanma sürecindeki kişilerin amatör bir koro üyesi olarak elde ettiği kazanımlar, 4. Yerel yönetimden destek alma sebepleri 5. Yerel yönetim desteği alarak çalışma yapmanın koro çalışmalarına sağlayacağı teknik ve psikososyal getiriler başlıklarından oluşan 5 ana kategori belirlenmiştir. Katılımcılara ait ifadeler “G” (görüşme formu sayısı) ile doğrudan alıntı biçiminde sunulmaktadır.

Tablo 2. Bireysel Sosyal Amaç - Yarar Kategorisi Altında Yer Alan Kodlara Ait Tekrar Sıklıkları ve Frekansları

Kategori	Kod	n	%
Bireysel Sosyal Amaç ve Yarar	İfade gelişimi	3	4,0
	Sosyal olma	26	33,3
	Kaynaşma	26	34,7
	Kendine inanma	4	5,3
	Bireysel tatmin	11	14,7
	Başarı paylaşımı	12	16,0
	Arkadaş edinme	10	13,3
	Eğlenme	7	9,3
	Dinlenme	3	4,0
	Faydalı etkinlik	15	18,7
	Sosyal çevre	13	17,3
	Kültür aktarımı	22	29,3
	Birliktelik	23	30,7
	Bütünlük	13	17,3
	Birlikte üretim	18	24,0
	Halka ulaşma	4	5,3
	Hobi	2	2,7
	Ortak kültür	12	14,7
	Disiplin	2	2,7
	Yardımlaşma	2	2,7
Destek	2	2,7	
Toplam		230	100

Şekil 1. Amatör Koro Uygulamalarının Bireysel Sosyal Amaçlarını ve Yararlarını Göstermektedir.

Grafikte görüldüğü üzere katılımcılar, amatör koroların bireysel sosyal anlamda en fazla oranda “kaynaşma” (%34.7, N=26) sağladığını belirtmişlerdir. G73, “Amatör koro, insanların boş zamanlarını değerlendirmeli, yeni arkadaşlar kazandırmalı, toplumsal kaynaşma sağlamalı, kendini ifade etme yeteneği kazandırmalı” görüşü ile bu fikre destek vermektedir. G9, “Toplumsal kaynaşma, özellikle belirli yaşın üstündeki insanlar için uğraş ve yaşlanıyorum hissini engellenmesi açısından önemlidir” görüşünü belirtmiş, G66 “Kaynaşmayı, paylaşmayı, dostluğu, müziği yaşatması açısından faydalıdır” ifadelerini kullanmıştır. G64 “Koro, kaynaşma dostluk arkadaşlık kazandırır” ifadelerinde bulunmuştur. G43 ise “Koro, bireyin topluma uyum sağlamasını kolaylaştıran bir unsur” görüşü ile koroda şarkı söylemenin bireysel uyum sürecini kolaylaştırdığına dikkat çekmektedir.

En fazla ikinci orana sahip kod olan “sosyal olma” (%33.3, N=26) için katılımcılar insanlar arası ilişkilerin koro sayesinde bir arada olma ve birlikte çalışmaya dayandığını ve bu sebeple koroya katılan herkesin sosyal davranışlar geliştirdiğini belirtmektedir. G8 “Koronun bireysel anlamda Sosyal etkileşimi arttırması ve arkadaş edinmeyi desteklemesi gereklidir” şeklinde görüş bildirirken, G46 “Koroya katılımı Her yaş grubuna tavsiye ederim fakat ağırlıklı olarak emekli insanlara, boş vakitlerini değerlendirebilmeleri ve sosyal hayatta aktif rol alabilmeleri için” ifadeleri ile ister genç ister yaşlanma sürecinde olsun her bireyin mutlaka sosyal hayatının koro sayesinde zenginleşeceğine vurgu yapmaktadır. G49 “Bütünleşme, sosyalleşme, yeni şeyler öğrenme hissi yaşıyorum” koronun yalnızca sosyalleşme aracı olmadığını aynı zamanda bir şeyler öğrenme amacına hizmet ettiğini belirtmektedir. G56 “Koroda arkadaşlığa, saygı ve sevgiye özen göstermeğe grupça beraber olumlu davranışlar içinde hareket etmeğe dikkat edilmektedir” ifadeleri ile sosyal ortamın devamında insanlar arası saygı ve sevgi tutumuna vurgu yapmakta ve G74 “Çeşitli yaş ve meslek gruplarını bir araya getirdiği için sosyal anlamda çok faydalı buluyorum” ifadeleri ile farklı yaş ve ilgilere sahip bireylerin aynı koro sayesinde aynı sosyal ortamı paylaşabilmesine dikkat çekmektedir.

Bir koronun üçüncü önemli bireysel amaç ve faydasının “birliktelik” olduğu görülmekte (%30.7) için katılımcılar birlikte üretmenin, kendi müziğini icra etmenin belirli bir sosyal farkındalık yarattığına vurgu yapmaktadırlar. G61 “Sosyal paylaşım, sorumluluk, üretme ve sergileme imkânı veriyor” görüşü ile kişilerin sadece kendine karşı değil aynı gruptaki diğer bireylere karşı da sorumluluk duygusu geliştirdiğini belirtmektedir. G68 “Ortak duygular ile geçmiş kültürümüzle buluşan insanların toplumu geleceğe taşımasına olumlu katkı sağlamak çok keyif verici” ifadeleri ile

koroda üretme keyfinin birçok insanla birlikte ortak duygu taşımak olduğuna vurgu yapmaktadır. G75 “*Kaybolan kültüre sahip çıkma. Toplumda kendi yaşadığı grupların dışında da farklı düşünen insanların varlığının olduğunu anlama*” ifadeleri ile kültürün kaybolmaya başladığını belirtmekte aynı zamanda ortaya çıkan “birlikte üretme” davranışı ile kendi gibi düşünmeyen veya farklılıkları olan insanlara duyulan saygının koroda üst düzeyde olduğuna dikkat çekmektedir.

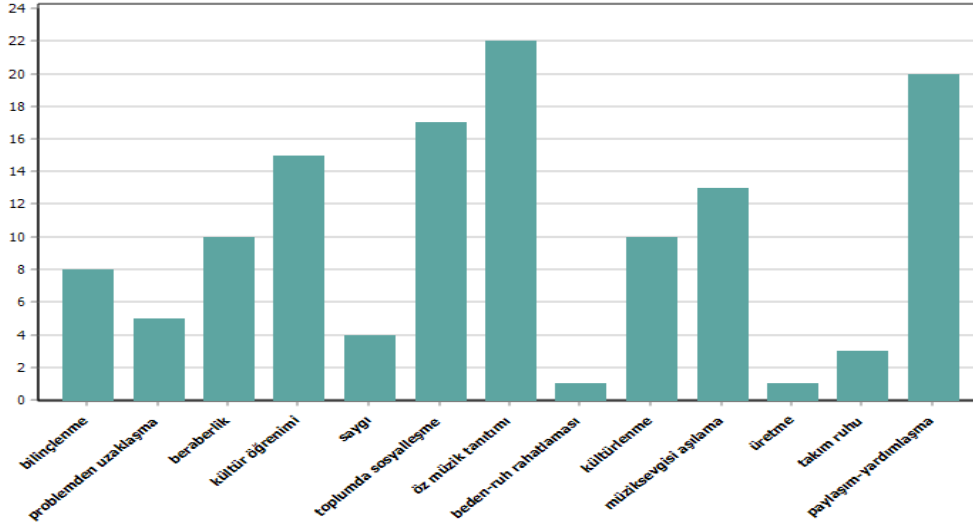
Koronun bireysel sosyal faydaları arasında dördüncü önemli ağırlığa sahip faydanın “kültür aktarımı” (%29.3, N=22) olduğunu belirten katılımcılar, konserler sayesinde hem kendi müziğimizi diğer insanlarla paylaştığını, hem daha iyi öğrendiğini vurgulamışlardır. G49 bir koronun bireysel amacı ve faydasının “*Değerlerimizi ve kültürümüzü hakkıyla yaşatmak*” olduğunu belirtmiş, G51 “*Türk halk müziğimizi gelecek nesillere sevdirmek ve doğru bir şekilde aktarmak*”, G54 “*Farkındalık yaratmak, koronun icra ettiği müzik türünü yeni nesillere taşımak, müziğin mucizevi gücü ile biz olabilmek*”, G62 “*Sanat sevgisinin topluma aktarılması*”, G34 “*Halk müziği hakkında doğru bilgi edinmek*” ve G52 “*Kültürümüzü yaşatmak, türkülerimizi öğrenmek ve diğer insanlara aktarabilmek için faydalıdır*” ifadelerini kullanmışlardır. G 58 “*Koro kültürünün korunmasına, ayakta tutulması ve aktarılmasına hizmet eder*” görüşü ile koronun bir kültür taşıyıcısı olma fikrine destek vermektedir. G75 “*Müzik yolu ile kültürümüzü yaymak*” görüşü ile bu fikre destek vermekte ve G28 “*Gençlerin eserleri tanınması ve daha sonraki nesillere aktarımı yönünden önemlidir*” görüşü ile özellikle korist veya dinleyici olan gençlerin öz müziğe olan ilgi ve sevgisinin artabileceğini belirtmektedir.

Amatör Koro Çalışmalarının Toplumsal Sosyal Amaçları ve Yararlarına İlişkin Değerlendirmeler

Amatör koro çalışmalarının toplumsal sosyal amaç ve yararları kategorisinin altında 13 kod belirlenmiştir.

Tablo 3. Sosyal Amaçlı Yarar Kategorisindeki Kodların Tekrarlama Sıklıkları

<i>Kategori</i>	<i>Kod</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Toplumsal Sosyal Amaç - Yarar	Bilinçlenme	8	10,7
	Problemden uzaklaşma	5	6,7
	Berberlik	10	13,3
	Kültür öğrenimi	15	20,0
	Saygı	4	5,3
	Toplumda sosyalleşme	17	22,7
	Öz müzik tanıtımı	22	28,0
	Beden-ruh rahatlaması	1	1,3
	Kültürlenme	10	13,3
	Müzik sevgisi aşılama	13	17,3
	Üretme	1	1,3
	Takım ruhu	3	4,0
	Paylaşım-yardımlaşma	20	24,0
Toplam		129	100

Şekil 2. Amatör Koro Etkinliklerinin Sosyal Amaçları ve Faydaları

Amatör bir koroda yer almanın, ürün ortaya koymanın toplumsal sosyal yararlarının hem koro üyeleri hem de halkın ulaşılan kesimi açısından amaç ve faydalarına ilişkin katılımcı değerlendirmelerine baktığımızda, grafikte de görüldüğü üzere en büyük amacın ve en fazla sağlanan yararın “öz-müziğin tanıtılması” olduğu belirtilmektedir. Bu görüşe sahip katılımcıların ifadelerine baktığımızda; G51 “*Türk halk müziğimizi gelecek nesillere sevdirmek ve doğru bir şekilde aktarmak*”, G52 “*Her yaş grubuna, kültürümüzü yaşatmak, türkülerimizi öğrenmek ve diğer insanlara aktarabilmek*”, G60 “*Thm sevgisinin topluma aktarılması*”, G42 “*İnsanları bir araya getirmek, birlikte bir şeyler paylaşmak ve üretmek, ortak bir başarıyı paylaşmak, müziğimize sahip çıkma, bize ait ortak bir konuyu uygun bir ortamda paylaşmak*”, G15 “*Türk Halk Müziği’ni yaşatmak ve gelecek nesillere taşımak, Katılımcıların sosyal hayatlarını katkı sağlamak*”, G28 “*Gençlerin eserleri tanınması ve daha sonraki nesillere aktarım*” yanıtları verildiği görülmektedir. Katılımcılar, öz müzik tanıtımının koro aracılığı ile hem koro üyeleri hem de ulaşılan kitlelere yapıldığını belirtmişlerdir. Amacın sağlanan faydanın sadece kendi müziğimizin tanıtımı olmadığı, kişilerin kendi müziğini daha iyi öğrendiğine yönelik yanıtlar dikkat çekmektedir. G25’in “*Türküleri şimdiye kadar yanlış okuyormuşum*” ifadesi ve G27’nin “*Yeni eserler öğrendim ve bundan keyif aldım. Eserlerin icrası ile ilgili ayrıntıları öğrenme fırsatı buldum. Nota okuma ile ilgili deneyim kazandım*” ifadeleri bu düşüncüyü desteklemektedir.

G46 “*Aynı yaşlarda olan ve kaliteli zaman geçirmek isteyenlerin bir arada olabilmesi hoş konserlerde buluşması*” görüşü ile benzer yaş grupları için ortak üretim ve sosyal paylaşım fikrine vurgu yapmaktadır. G49 “*Bir grup ile çalışmak çok keyifli*” ifadesinde grup çalışmasının sosyal açıdan yarattığı keyif duygusunu belirtmektedir. G24’ün “*Yapılan çalışmanın somut hale getirilerek konser şeklinde halka sunulması ve çalışılan dalın yaşatılması sevdirilmesi ve genç kuşaklara aktarılması önemlidir*” ifadelerinde bir çalışmanın ürüne dönüşmesi ve halkla buluşmasına ve çalışılan dalın yaşatılmasına olanak sağlanarak canlı tutulmasına verilen önemi görmekteyiz. G47 “*İnsanların hoşlandıkları, yapmaktan mutlu oldukları şeyleri icra etmeleri*” ifadesinde kişilerin vakitlerini değerlendirmek için sevdiği uğraşları tercih etmenin öneminden bahsetmekte ve G63 “*Koro sayesinde birbirimizi tanıma, anlama, üretkenlik, sevgi saygı çerçevesinde iletişim kurabilme*” ifadelerinde koronun sosyal anlamda yarattığı ideal iletişim sistemini adeta özetlemektedir.

Katılımcılara göre amatör koro üyesi olmak hem koristler hem halk için bir sosyal bütünlük oluşturmakta ve arkadaşlık ilişkileri kurma yolu ile başlayan süreç zamanla farkındalık, sağlıklı iletişim, saygı, sevgi ve hoşgörüyü desteklemektedir. Bu sosyal süreçte en önemli belirleyicininin

G4 “Sanatla uğraşan insanların kendini mutlu hissetmesi ve çevresini de mutlu etmesi” olduğunu belirtmektedir. Koroda şarkı söyleme kültürünün doğası gereği oluşan bu sürecin yardımlaşma-dayanışma ve paylaşımı ortaya çıkardığını belirten katılımcılar bireyin topluma uyum sürecinin kolaylaşması nedeni ile sosyal mutluluk oluştuğunu belirtmektedirler. G39’un “Grupla birlikte dikkatli davranma, haklara saygı gösterme, hoşgörülü olmaya dikkat ediliyor” ifadesi, G27’nin “Müzik ortak paydasında sosyal bir çevre oluşturuluyor” ifadesi, G68’in “Çevre edinmek, sosyal ve müzikal birliktelik görüş paylaşımı” ve G8’in “Koro sayesinde bilinçlenme artıyor ve toplumsal etkinlikler sergileniyor” ifadeleri bu fikri desteklemektedir.

Özellikle Türk halk müziğinin halka ulaşmasında amatör koroların önemli rol oynadığını belirten katılımcılar, halk müziğinin ve müzik kültürüne ait kaybolmaya başladığı düşünülen öğelerin tek seferde birçok insana öğretilmesi ve geniş kitlelere ulaşabilmesi açısından koronun etkinliklerinin önemli olduğunu belirtmektedirler. “Kültür öğrenimi” kodu altındaki ifadeler baktığımızda G49 koro etkinliklerini “Müziğimizi ve kültürümüzü hakkıyla yaşatmak” için bir araç olarak tanımlamakta, G51 koronun amaç ve faydalarının “Türk halk müziğimizi gelecek nesillere sevdirmek ve doğru bir şekilde aktarmak” olduğunu belirterek bu düşünceye destek vermektedir. G75 bu düşünceyi “Müzik yolu ile kültürümüzü yaymak” olarak ifade ederken G24 “Güzel yönetilen bir koronun topluma müziği sevdiğini ve değerlerimizi korumamız gerektiğini göstermesi önemlidir” ifadelerini kullanmıştır. G28 ise amatör korolara “kültür taşıyıcısı” görevi olduğunu “Gençlerin eserleri tanınması ve daha sonraki nesillere aktarımı yönünden koro önem taşımaktadır” şeklinde belirtmektedir.

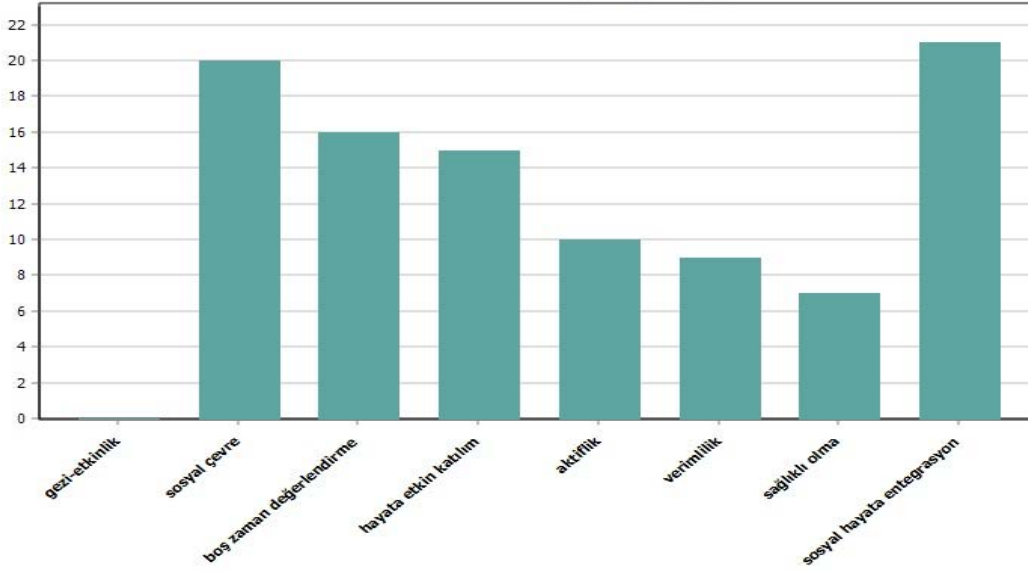
Sosyalleşme kodu, bireysel sosyal yararlar kategorisinin de içerdiği kodlar arasındadır. Katılımcıların bireysel anlamda sosyalleşme ile toplumsal anlamda sosyalleşme kavramlarına ait ifadelerine baktığımızda sosyalleşmenin; bireysel anlamda topluma ayak uydurma yeteneğinin gelişimi, toplumsal anlamda ise grup içi etkileşim-dayanışma-iletişim ve gruplar arası ilişkilerin gelişmesi olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Yaşlanma Sürecindeki Kişilerin Amatör Bir Koro Üyesi Olarak Elde Ettiği Kazanımlara İlişkin Değerlendirmeler

Amatör koroda yer almanın yaşlanma sürecindeki bireyler açısından kazanımları kategorisinde 8 kod yer almaktadır. Kodlar, “gezi-etkinlik”, “sosyal çevre”, “boş zamanı değerlendirme”, “hayata etkin katılım”, “aktiflik”, “verimlilik”, “sağlıklı olma” ve “sosyal hayata uyum” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4. Yaşlanma Sürecindeki Kişilerin Amatör Bir Koro Üyesi Olarak Elde Ettiği Kazanımları Kategorisi Altında Yer Alan Kodlara Ait Tekrar Sıklıkları ve Frekanslar

Kategori	Kod	n	%
Yaşlanma süreci kazanımları	Seyahat- boş zaman aktivitesi	1	1,3
	Sosyal çevre	13	17,3
	Sosyal hayata uyum	16	21,3
	Hayata aktif katılım	13	17,3
	Aktif olma	7	9,3
	Verimlilik	7	9,3
	Serbest zaman	12	16,0
	Sağlıklı olma	5	6,7%
TOTAL		74	100

Şekil 3. Yaşlanma Sürecindeki Kişilerin Kazanımları

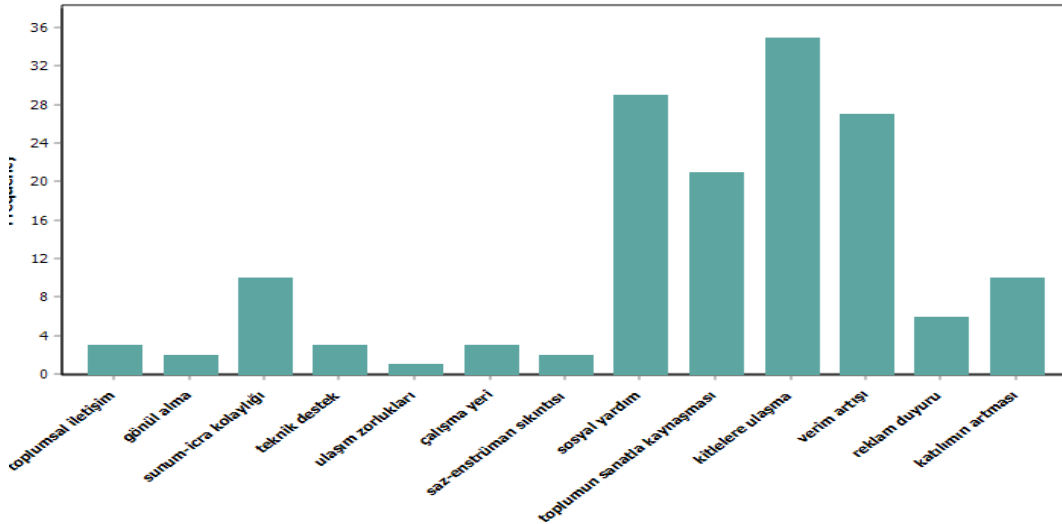
Yaşlanma sürecindeki kişiler için sanatla ilgili uğraşların özellikle sosyal-psikolojik anlamda ne ifade ettiği, hangi kazanımları sağladığına ilişkin katılımcı değerlendirmelerine baktığımızda, bir koro üyesi olmanın bu kişiler için yarattığı en önemli kazanımın “sosyal hayata uyum” (%21,3, N=16) olduğu görülmektedir. Sosyal çevrenin genişletildiğini, daha fazla insan ile iletişimde bulunarak hayattan kopmanın giderildiğini belirten katılımcılar arasında G 65 “*Koroya katılımı, yeni bir çevre edinmek ve aktif bir hayat için emeklilere tavsiye ederim*” ifadeleri ile belirtmektedir. G35 “*Özellikle yaşlanma sürecinde olumsuz etkilerden korunmak ve topluma karışmak için emekliler katılmalı*” görüşünde bulunmuştur. Çalışan bireylerin mutlu olabilecekleri deneyimlerden uzak kaldığını belirten G44, “*Sosyalleşme, psikolojik rahatlık sağlıyor, genç yaşlarda çalışma sebebiyle içimizdeki müzik aşkını şimdilerde yaşamak çok güzel. Bunların toplum psikolojisini de etkileyeceğini düşünüyorum*” ifadeleri ile sosyal hayata katılımın topluma ait mutluluğu artırdığını vurgulamaktadır. İkinci önemli kod “sosyal çevre”, sosyal hayata uyumun bir önkoşulu ve belirleyicisi olmaktadır. Emekli ve yaşlanma döneminde olan kişiler için alıştığı sosyal çevrenin dışında yeni ilgi alanları, farklı meslek gruplarına ait insanlarla tanışmanın koro katılımı ile gerçekleştiğini belirten katılımcılar arasında G46 bu süreci, “*Aynı veya farklı yaşlarda olan ve kaliteli zaman geçirmek isteyenlerin bir arada olabilmesi hoş konserlerde buluşması çok güzel bir duygu. Toplumsal kaynaşma, özellikle belirli yaşın üstündeki insanlar için uğraş ve yaşlanıyorum hissini engellenmesi adına da olumlu bir uğraş*” olarak değerlendirmektedir. Amatör koroya katılımın belirli yaş grupları için daha etkili bir mutluluk ve sosyalleşme aracı olduğunu düşünen katılımcılar arasında G12, “*Özellikle emekli olduktan sonra bu tür faaliyetler sosyalleşme açısından daha büyük önem kazanıyor, kanımca*” ifadeleri ile bu görüşü desteklemektedir. Boş zamanı değerlendirme ve hayata etkin katılım kodları aynı içeriğe sahip olmakla beraber küçük farklılıklar bu iki kodun kelime anlamları dışında ne kadar derin düşünceler ifade ettiklerini göstermektedir. Katılımcıların “boş zamanı değerlendirme” kodunu oluşturan ifadelerinde, bir koro üyesi olmanın yaşlanma dönemindeki bireyler için yalnızca vakit geçirmeyi ifade etmediğini aynı zamanda aktif üretme-yaratma etkinliklerini de içerdiği görülmektedir.

Yerel Yönetim (Lerin) Desteklerine İhtiyacı Doğuran Sebeplere İlişkin Değerlendirmeler

Yerel yönetimlerden destek almaya sebep olan faktörler kategorisi başlığında 15 kod belirlenmiştir.

Tablo 5. Yerel Yönetimden Destek Alma Sebepleri Kategorisi Altında Yer Alan Kodlara Ait Tekrar Sıklık ve Frekanslar

Kategori	Kod	n	%
Yerel Yönetimden Destek Alma Sebepleri	Toplumsal iletişim	3	2,7
	Gönül alma	2	2,7
	Sunum-icra kolaylığı	10	13,3
	Teknik destek	3	4,0
	Ulaşım zorlukları	1	1,3
	Çalışma yeri	3	4,0
	Saz-çalgı aleti sıkıntısı	2	2,7
	Sosyal yardım	29	37,3
	Toplumun sanatla kaynaşması	21	26,7
	Kitlelere ulaşma	35	41,3
	Verim artışı	27	36,0
	Reklam duyuru	6	8,0
	Katılımın artması	10	13,3
	Toplam		152

Şekil 4. Yerel Yönetimden Destek Alma Nedenleri

Şekil 5'te görüldüğü üzere amatör bir koronun yerel yönetim desteğine ihtiyacını doğuran faktörler arasında en sık tekrarlanan ifadeyi temsil eden kodun "kitlelere ulaşma" olduğunu görmekteyiz. Bu noktada 4. Önemli kod olan "toplumun sanatla kaynaşması" 1. Öncelikli kodun sonucu olarak düşüldüğünden katılımcı cevapları iki kod için aynı bağlamda sunulmaktadır.

Yerel Yönetim Desteği Alarak Çalışma Yapmanın Koro Çalışmalarına Sağlayacağı Düşünülen Teknik ve Psikososyal Getirilere İlişkin Değerlendirmeler

Bu kategori altında 9 kod belirlenmiştir. Katılımcılardan, koro çalışmalarında yerel yönetimlerden olası bir destek alma durumlarında ortaya çıkacak ürün, performans ve şartları değerlendirmeleri istendiğinde yerel yönetim desteği almanın, yapılan çalışmaların ve ürünlerinin halka daha kolay ulaştırılması ve bu yol ile sanatın toplumun farklı kesimlerine ulaştırılmasında faydası olacağı belirtilmiştir. G9 "Çok daha verimli çalışmalar yapılabilir ve daha çok

kitlelere ulaşılmış olurdu” ifadesi ile bu görüşü desteklemektedir. Sanatsal çalışmalarda maddi yetersizlikler, üretimden sunuma kadar her aşamaya etki etmekte ve bireyleri yormaktadır. Müzik gibi dinlendirici ve rahatlatıcı çalışmalarda çalışma mekânından çalgı aleti temini, konser salonundan ulaşımaya kadar her aşamada karşılaşılabilen maddi gereklilikler, yapılan işin rahatlatıcı boyutunu gölgeleyebilmektedir. G34, *“Daha etkin konserler düzenlenebilirdi. Maddi destek iyi olurdu. Bizle daha aktif ve dinamik olurduk ve motivasyonumuz güçlü olurdu”* ifadesi ile özellikle maddi anlamda desteklenmiş olmanın, çalışmaların sunumu açısından güçlü bir isteklendirme kaynağı olabileceğini belirtmektedir. G52, *“Konser yeri bulma, konser salonunun kirasının karşılanması ile konser verilecek yerin kalitesi artabilir bu da koronun daha iyi şeyler yaratmasını destekleyecektir”* ifadeleri ile G3, *“Çalışma süresi uzar, daha geniş kişilerin faydalanması sağlanır. Daha geniş bir katılımcı sayısına ulaşılır daha etkin konserler düzenlenebilirdi. Daha güzel ve ekonomik ve saz açısından rahat olurduk”* ve G47 *“Katılım fazla olabilir ayrıca tanıtım ve gelişim çok daha ileri seviyelerde olurdu”* ve G 2, *“Maddi ve salon bulma açısından zorluk çekmeyeceğimiz için koristler daha rahat hareket edeceklerdir. Salon kirası koro guruplarını sıkıntıya sokmaktadır”* ifadeleri ile çalışılan mekân bulmada ve oradaki çalışmanın süresinde maddi yetersizliklerin belirleyici rol oynadığına dikkat çekmektedir.

Tablo 6. Yerel Yönetimden Destek Alma Durumunda Sağlanacak Kolaylıklar Kategorisi Altında Yer Alan Kodlar

Kategori	Kod	n	%
Yerel yönetimden destek alma sebepleri ve destek durumunda sağlanacak kolaylıklar	Toplumsal iletişimde artış	3	2,7
	Sunum-icra kolaylığı	10	13,3
	Teknik destek	3	4,0
	Sosyal yardım	29	37,3
	Halka ulaşma ve toplumun sanatla buluşması	56	68
	Verim artışı	27	36,0
	Reklam duyuru	6	8,0
	Katılımın artması	10	13,3
	Toplam	144	100

Katılımcılar tarafından belirtilen diğer önemli fayda, *“sosyal yardım”*dır. Yerel yönetimlerin görev alan ve politikaları gereği dezavantajlı gruplar, yaşlılar, kimsesizler, hastalar, yoksullar vb. kişilere ulaşmada faydasının çok büyük olacağını düşünen katılımcılar, sosyal yardım iki boyutta tanımlamaktadır. Birincisi, bu gruplarda yer alan ve ihtiyacı olan kişiler için maddi yardım sağlayacak konserler düzenlemek, ikincisi ise müziğin iyileştirici gücünden faydalanarak bu grupların izlemesi ve hoş vakit geçirmesi amacı ile konser yapmak. G24, *“Özellikle hayır kurumunda verilecek konserler oradaki insanların mutlulukları ve korodakilerin manevi doyumları açısından harika bir şey. Bu durum için destek alınması ile daha da harika. Toplum ve yerel yönetimlerin ne kadar iç içe olduğunun bir göstergesi olurdu”* ifadesi ile ve G3, *“Yerel yönetimlerin desteği ile ihtiyaç sahipleri için yardım konserleri düzenlenebilirdi”* ifadesi ile bu görüşü desteklemekte ve toplum-yerel yönetim işbirliğine dikkat çekmektedir.

Katılımcıların ifadelerinde yer alan diğer bir önemli nokta *“verim artışı”*dır. Destek almanın, koro çalışmalarının ve sunumlarının birçok aşamasında fayda sağlayacağını belirten görüşlere baktığımızda G1, *“Festivallere katılabıldık mesela”* ifadesi ile özel öneme sahip sanat gösterilerine katılım için desteklenmenin önemine vurgu yapmaktadır. G12 *“Daha güzel yerlerde daha kalabalık organizasyonlarda konser verebilirdik”* ifadesi ile bu görüşü desteklemektedir. G 58, *“Duyuru tanıtım ve organizasyon daha kolay olurdu”,* G 13, *“Çalgı eksikimizi giderirdik”,* G3, *“Daha geniş bir katılımcı sayısına ulaşılır daha etkin konserler düzenlenebilirdi. Daha güzel ve ekonomik ve saz açısından rahat olurduk. Daha geniş bir katılımcı sayısına ulaşılır daha etkin konserler düzenlenebilirdi. Maddi destek iyi*

olurdu” ifadeleri ile yerel yönetim desteği almanın korolara sağlayacağı katkıları hem sanat hem toplum açısından özetlemektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmaya katılan kişilerin bir koroda şarkı söylemesindeki en belirleyici etkenin öncelikle akranları olduğu, ikinci belirleyicinin ise izlenen koro konserleri olduğu tespit edilmiştir. Sanatın icrası ve paylaşımı, kişilerin tercihlerini etkilemekte ve bu noktada kişilerin sanattan fiilen uzak kalmış olmalarının onları fikren de uzaklaştırdığı düşünülmektedir.

Katılımcıların ait olduğu koroların çalışmalarının toplam oran içerisinde az da olsa belediyeler tarafından desteklendiği fakat bu oranın yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların yerel yönetimlerin sanatsal çalışmaları genel anlamda destekleme durumlarını yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır.

Araştırmada ele alınan; amatör koroların toplumsal amaç ve faydalarına ilişkin ifadelerde katılımcıların koro çalışmaları ile belirlenen en önemli noktanın *öz müziğin tanıtımı* olduğu görülmektedir. Katılımcıları tarafından belirlenen diğer amaç ve önemli kazanımlar: *paylaşım-yardımlaşma-toplumda sosyalleşme ve kültür aktarımı*dır. Koro çalışmalarının sosyokültürel katkıları açısından incelendiği benzer bir çalışmada Göktaş ve Ayhan (2017), *bireylerin koro çalışmalarını faydalı buldukları, arkadaşlık ilişkilerini geliştirdikleri, çalışmalara gelirken heyecanlandıkları ve çalışmalardan sıkılmayarak aksine o esnada rahatladıklarını* tespit etmiştir. Coşkun (2007)’un sosyalleşme bağlamında bir ildeki TSM amatör korolarını ve müzik pratiklerini incelediği çalışmasında, amatör müzik topluluklarının sosyalleşme sürecinde koroya katılım sebebi olarak *arkadaşlık, çevre edinme, stres atma, iyileştirici etki (tedavi), boş zamanı değerlendirme, yalnızlığı giderme* gibi etkenlerin varlığı araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Koç (2019)’un amatör koroların toplumsal işlevlerini incelediği çalışmasında katılımcıların, amatör koroların toplumsal faydalarına ilişkin vermiş olduğu cevaplarda, %63 ile *sosyalleşme*, %42 ile *psikolojik etki* %40 ile *müzik kültürünün aktarılması*, %37 ile *müzik kültürünün gelişmesi*, %26 ile *birlik beraberlik duygusunun gelişmesi*, %14 ile *iletişim*, % 7 ile *sosyal sorumluluğun arttığı* belirlenmiştir. Akdeniz ve Ardahan (2017)’in koristlerin profilleri ve bireyleri korolara korist olarak katılmaya motive eden faktörleri incelediği çalışmasında katılımcıların *kendilerini daha mutlu hissettikleri, yeni şeyler öğrendikleri, kaliteli ve verimli zaman geçirdikleri ve sonuç olarak; bireylerin müziği sevmeye, mental olarak rahatlama, yenilenme/gelişme ve sosyalleşme amaçlı korolara gittikleri, korolara gitmenin kendilerine, mental iyi olma hali yaşattığı* belirlenmiştir.

Araştırmada yaşlanma sürecindeki bireylerin kazanımlarına ilişkin değerlendirmelerde büyük çoğunluğu 51 yaş üstü ve emekli bireylerden oluşan koro en çok elde ettikleri kazanımların *sosyal hayata uyum, çevre edinme ve hayata etkin katılım* olduğu belirlenmiştir. Ardahan (2018)’in koro şarkıcısı olan ve olmayan bireylerin yaşam doyumu seviyelerini araştırdığı çalışmada, koroya katılmanın *yaşam doyumu üzerinde olumlu etkisi* olduğu ayrıca, *gelir seviyesi ve yaş ile yaşam doyumu* arasında da anlamlı pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer önemli araştırma Tamburri, Trites, Sheets, Smith ve MacDonald (2019)’nin *demanslı hastalar* için kuşaklar arası bir koro ile *psikososyal ve bilişsel sağlık* arasındaki ilişkiyi incelendiği “hareketteki sesler” projesinde 32 demanslı hasta bakıcısından ve çeşitli liselerdeki öğrencilerden oluşan grup ile ortaklaşa olarak 18 ay devam eden bir koro çalışması yapılmıştır. Her 4 ila 6 haftada bir tekrarlı ölçümlerin yapıldığı çalışmalarda psikososyal, fizyolojik ve bilişsel işlevlerin kapsamlı olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, epizodik hafıza fonksiyonu beklendiği üzere azalmaya devam etmiş fakat *depresif belirti ve bulgular önemli ölçüde azalmıştır*. Araştırma

sonuçları Alzheimer gibi demans alt tipleri için altta yatan nöro-patolojinin ilerici doğasına rağmen, belirli *bilişsel işlevlerin korunmasının* ve psikososyal eş tanuların (depresif belirtiler) kuşaklar arası koroya katılım yolu ile hafifletilmesinin mümkün olduğunu göstermiştir. Bu noktada yerel yönetimin hareket kabiliyeti sayesinde toplum ve yaşlıların üretmeye hazırlanabilmesi, yaşlılık ile ilgili kuruluş, dernek ve sivil toplum örgütlerinden destek alınmasını öngören Sınmaz ve Erbey (2019)' e göre, ileri yaştaki bireylerin için kültürel üretim önemli bir yer tutmaktadır.

Yerel yönetim desteğinin yaratacağı teknik ve psikososyal kazanımlara ilişkin olarak tespit edilen *halka ulaşma, yardım konserleri düzenleyebilme* gerekliliklerinin ne derece önemli olduğu benzer çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Bu paralellik, koronun insanların yaşamında daha derin etkilerini araştıran, koro aracılığı ile müziğin insan yaşamında sağladığı ve bireylerde *sosyal kimlik, sağlık* gibi durumlara etki eden görevlerini ele alan çalışmalar da görülmektedir. Konuya örnek olması açısından dikkat çekici bir araştırma, "*singing against loneliness*" (*yalnızlığa karşı şarkı söyleme*) başlığı ile sosyal bir proje olarak yürütülmüş ve *Portekiz Porto'*da yaşayan evsizlerden oluşturulan bir koroda yer alan dezavantajlı kişilerde yaşama karşı dayanıklılık sağlama amacını taşıyan araştırmadır. Palherios (2017), bu çalışmasında topluluk kültür projesi kapsamında *profesyonel müzisyenler, sosyal eğitimciler ve Casa De Musica konser salonunun* desteği ile nitel yorumlayıcı bir vaka çalışması yaparak topluluk müziğinin katkısı ile evsiz bireylerde sosyal kimlik inşası amaçlamıştır. Çalışmada önemli noktalardan biri, sosyal anlamda sıkıntılara müdahale projelerinin bu zorlukları karşılayan stratejilerle meşrulaştırılması ve kültürel kurumların *kamu meşruiyeti* gereksinimlerinde değişikliğe yol açması fikridir. Bir diğer önemli unsur, çalışmada kullanılan repertuarın tamamen gruba özgü, onlardan alınan verilerle oluşturulması ve bu yolla *repertuarın sosyal kimlik inşasında* kullanılmasıdır. Açlık, madde kullanımı, işsizlik ile yaşayan katılımcılar, sosyal kurumlar tarafından finansal olarak desteklenen, psikolojik destek alan ve konaklama tesisinden faydalanan bireylerdir. Çalışmanın bir diğer önemli yanı ise, konserlerde ve provalarda kullanılan çalgıların sokaktan toplanarak dönüştürülmüş çöp çalgılar olmasıdır. Çalışmanın sonucunda ise sıcak bir alkışın bu bireylerde *başarı duygusu yarattığını, koro çalışmalarının aidiyet hissi oluşturduğunu ve grup kimliği oluşturmada* müzikal uygulamanın olumlu sonuçları olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, kişilere özel hazırlanmış repertuar sayesinde hem katılımcıların ruh hallerini ve yaşam deneyimlerini yansıtırken, sert yaşamlarıyla başa çıkmalarına ve sıkıntılara karşı *dayanıklılık* oluşturmalarına yardımcı olduğu belirtilmektedir. Sınmaz ve Erbey (2019:70), bu konuda "*öncelikle toplumsal bilincin geliştirilmesi gerektiğini belirtirken yaşlanma sürecinde olan bireylerin sosyal ve kültürel faaliyetlere güncel hayatın akışına uygun bir şekilde dâhil edileceği bir sistem üretilmesi*" gerekliliğine dikkat çekmektedir. Düzenli ve tutarlı yetişkin eğitimlerini yerelleşme (subsidiarity) ilkesi gereği önemli gören Arslan (2013:62) "*kültürel katılımın geliştirilmesi amacı ile sanat alanlarındaki kurs ve aktivitelerde özellikle yaşlı eğitimine*" vurgu yapmaktadır. Bu açıdan, amatör koro sayısının yerel yönetim ve kamu kurum kuruluşları desteği ile artırılmasının özellikle belirli yaş grubu üzerindeki bireylerin aktif hayata katılımını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Yerel yönetimlerin sanatsal çalışmaları desteklemelerini gerektiren noktalara baktığımızda ise katılımcıların daha fazla kişiye ulaşma, sosyal yardımda bulunabilme, daha verimli koşullarda çalışma-sunum kolaylığı ve koroya katılımın artırılması noktalarında yerel yönetim desteğine ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Coşkun (2018:90)'un İzmir'deki amatör Türk sanat müziği koroları temelinde yaptığı belirlemeye göre "*icra edilen repertuar ve müzik faaliyetiyle amatör topluluklar, müzik geleneğini koruyan, yaşatan, süreçenlik kazandıran, kültürel bellek ve mirasın aktarımında en hayati kurumlardır ve sıkıntılarının çözümlenerek ihtiyaçlarının giderilmesi elzemdir*". Bu

noktada, Yerel yönetimlerin sanatsal oluşumları destek durumlarına ilişkin daha fazla amatör koro ile daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

Yerel yönetimlerin çalışma prensipleri, halka olan yakınlıkları ve etki alanları göz önüne alındığında özellikle amatör korolar ve benzeri sanat gruplarının çalışmalarına yapılacak desteklerin toplumun her kesimini etkileyeceği düşünülmektedir. Yerel yönetimlerin çalışma alanları ve halkın her kesimine ulaşma imkânları düşünüldüğünde, hem amatör müzik topluluklarının bu tarz etkinlikleri işbirliği içerisinde talep etmesi hem de yerel yönetimlerin özellikle halkın iyileştirmesinde sanattan faydalanması adına amatör toplulukları kendi bünyesine alması veya takip ederek desteklemesinin fayda sağlaması beklenmektedir. Provalardan konserlere, çalgı aleti eksikliğinden çalışmak yerine çalışmaya kadar pek çok aşamada desteğe ihtiyaç duyan korolara destek olmak üretim kalitesini, işe bağlılığı, memnuniyeti, motivasyonu, devamlılığı, aidiyeti vb. birçok konuda olumlu etkileyecektir. Maddi ve manevi durumlar. Prova sürecinin iyileştirilmesini koronun genel kalitesini etkileyen bir faktör olarak gören Erdem'e (2019:87) göre "profesyonel veya amatör koro sanatçıların provaları, motivasyonu, iç iletişimi ve ortak disiplini çok önemlidir". Özellikle amatör bir koronun sağlıklı provaları için mekân, çalgı aleti ve ulaşım gibi kolaylıkların sağlanmasının süreci olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Amatör korolar, toplumsal farkındalık yaratmak, gençlerin kültürü öğrenmesi ve yaşlanma sürecindeki bireylerin yaşamda var olabilmeleri için özgün araçlardır ve belirli bir sisteme sahip olan ve bunlara göre oluşturulmuş profesyonel korolardan farklı koşullarda çalışmalarını sürdürmektedirler. Bu bağlamda finansal, teknik ve psikolojik açıdan farklı desteklere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ve buna benzer toplulukların ise sadece yerel yönetimler değil, diğer devlet kurumlarının da işbirliği ile desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çeşitli kurslar ve sanatsal etkinliklerle ortak sanat alanlarının geliştirilmesinin yanı sıra yerel yönetim tarafından amatör koro çalışmalarının desteklenmesi, vatandaşların sosyalleşmesine, müzik öğrenmesine ve daha mutlu bir yaşam sürmesine olanak sağlayacaktır. "Dayanıklı şehir, güzel şehir, sürdürülebilir şehir" gibi kavramlarla edebiyat, günümüz şehirlerini ve sakinlerini uyarlamaya ve güçlendirmeye çalışırken; bir "şarkı söyleyen şehir" kavramı, gelişmiş duygusal zekâsı, umut verici ve aranan özellikleri ile daha fazla katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

Akdeniz, Y. ve Ardahan F. (2017). Koristlerin profilleri ve bireyleri korolara korist olarak katılmaya motive eden faktörlerin demografik değişkenlerle karşılaştırılması: Antalya örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(2), 1-30.

Ardahan, F. (2018). Comparison of life satisfaction level of recreational choir singers and non-choir singers. The 4th International Academic Conference On Social Sciences içinde (15-22. ss). The International Institute For Academic Development, Georgia. ISBN 978-9941-0-9064-6.

Arslan, Y. (2013). *Yerel yönetimler ve eğitim hizmetleri ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim, İstanbul.

Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem teknik ve ilkeler* (genişletilmiş 10. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Bell, C. L. (2004). Update on community choirs and singing in the United States. *International Journal of Research in Choral Singing*, 2(1), 39-52.
- Bozdemir, Z. (2009). *Yaygın eğitim sürecinde yerel yönetimlerin rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Kırıkkale.
- Coşkun, F. (2007). *Sosyalleşme bağlamında İzmir'deki Türk sanat müziği amatör koroları ve toplu müzik pratikleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). DEÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü).
- Coşkun, F. (2013). Geleneksel Türk sanat müziği eğitiminde kurumsallaşmanın tarihsel evrimi. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, 3, 149-157.
- Coşkun, F. (2018). İzmir'deki Türk sanat müziği amatör korolarının insan yaşamındaki yeri. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi (EKOD)*, 12, 83-91.
- Erdem B. O. (2019). Koro provasında verimlilik araçları. *Sahne ve Müzik Eğitim - Araştırma e-Dergisi*, 9, 82-109.
- Erdoğan, G. (2008). Sosyal devlette sanat ve sanatçının korunması. *TBB Dergisi*, 74, 191-225.
- Ersoydan, M.Y. ve Karakelle, S. (2014). Türkiye'deki koro şeflerinin dönüşümcü ve etkileşimci liderlik davranışlarının incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi (ART-E)*, 13, 31-52.
- Göktaş, M. ve Ayhan, A. (2017). Koro çalışmalarının, sosyokültürel katkılar açısından incelenmesi (Malatya ili örneği). 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu içinde (140.ss). Elâzığ. ISBN: 978-605-67575-9-4.
- Koç, H. (2019). *Amatör koroların toplumsal işlevlerinin değerlendirilmesi; Eskişehir odun pazarı halk eğitim merkezi Türk sanat müziği korosu örnekleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı. Afyon.
- Palherios, G. B. (2017). Singing against loneliness: songs of a homeless choir in Porto. *Music and Arts in Action*, 6 (1), 63-79.
- Sığırı, Ü. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul. Beta Basım Yayım.
- Sınmaz, S. ve Erbey, S. (2019). Aktif Yaşlanma Sürecinin Yerel Ekonomi ile Etkileşimi: Balıkesir Üzerine Bir Araştırma ve Sistem Önerisi. *Megaron*, 14(4), 567-578.
- Tamburri, N., Trites, M., Sheets, D., Smith, A., and MacDonald, S. (2019). The Promise of Intergenerational Choir for Improving Psychosocial and Cognitive Health for Those with Dementia: The Voices in Motion Project. *The Arbutus Review*, 10(1), 66-82.
- Thoburn, C. R. (1971). Electronic media and the amateur chorus. *The Choral Journal*, 12(1), 11-14.
- Uçan, A. (2001). İnsan, Müzik, Koro ve Koro Eğitiminin Temelleri. I. Ulusal Koro Eğitimi ve Yönetimi Sempozyumu, Ankara: Sevda Cenap and Vakfı Yayınları içinde(7-56.ss).